

Ορισμένες σκέψεις σχετικά με την προσωδία του Γκρίκου

ANTONIO ROMANO

ΦΡΑΝΤΣΕΣΚΑ ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ

ΠΑΥΛΟ ΜΑΪΡΑΝΟ

Τμήμα Γλωσσικών Επιστημών – Σχολή Ξενόγλωσσων Φιλολογιών

Πανεπιστήμιο του Τορίνο, Ιταλία

antonio.romano@unito.it, papaspiru@libero.it, paolo.mairano@gmail.com

Abstract

The aim of this paper is to illustrate some basic intonational properties of dialogues in the Greek dialects spoken in the South-East region of Italy called *Grecia Salentina*.

As has already been noted in previous studies, speakers of this region form a multi-lingual community and are able to switch among at least three interfering codes: a (more or less regional) variety of Italian, a Romance dialect (akin to other Sallentinian dialects found in the surrounding area), a Greek dialect (which is gradually being abandoned). In recent years, Modern Greek – mainly in its written form – has gained a limited diffusion as a fourth interfering code for a few speakers (socio-cultural aspects related to this phenomenon have been discussed in [21]).

One of the characteristics of this Greek dialect (now called *griko*) that have been more thoroughly analysed is lexis, which has been studied with the help of dictionaries and text collections published in the last century and onwards (e.g. [12]; see comprehensive surveys in [4, 5, 6, 13]). Moreover, a few studies on specific syntactic properties began to appear – sometimes carried out with experimental methods (see [11]; also cp. [22] and [8, 9], for Greek spoken in Calabria) – as well as a number of grammars.

Apart from a few isolated remarks about macroscopic interdialect phonetic differences, phonological features have been the least studied properties as they have usually been judged of secondary importance above all where they are not connected with the development of spelling conventions (nevertheless, we find important exceptions such as [14, 15] and [10]). A few studies deal with syllable structure, consonant gemination and acoustic properties of vowels ([18, 19]), but if one excludes stress (mainly discussed in [16]), prosodic features are usually neglected: important prosodic phenomena such as rhythm and intonation still remain undescribed (see [17]).

The topic is very relevant if one considers the general convergence/divergence dynamics between prosodic systems of different languages in contact; particularly, data may shed light on when and how the simultaneous use of these codes was established within the centuries.

Yet, this kind of data needs to be collected and scrutinised in very specific and peculiar modes. Objective interpretations are only possible within rigorous comparison schemes needing a high degree of sophistication which cannot be reached outside an advanced analytic framework, which is usually unavailable to local researchers. Moreover, it is difficult to collect spontaneous utterances if one considers that suitable fluency conditions are restricted to elderly speakers, whereas hybrid productions (caused by the interference of the other codes) are nowadays common in younger people.

By following an analytic approach already tested in other scientific domains, it has been possible to carry out an intonational analysis on the controlled recordings provided by [23]. Among the more stable intonation contours which were isolated we found typical profiles (well distinct from the ones discussed by [1, 2, 3, 7]) which are however shared by at least the two dialectal varieties (*Griko* and Romance Sallentinian).

1. Εισαγωγή

Αυτό το άρθρο στοχεύει να διασαφηνίσει κάποια σημαντικά προσωδιακά χαρακτηριστικά ορισμένων ελληνικών διαλέκτων, που μιλιούνται, μέχρι σήμερα, στο νοτιοανατολικό τμήμα μιας Ιταλικής περιοχής, γνωστή με το όνομα *Grecia Salentina*.

Όπως έχει αποδειχθεί, από προηγούμενες μελέτες, η γλωσσική κατάσταση αυτής της περιοχής χαρακτηρίζεται από την παρουσία πολύγλωσσων κοινοτήτων, όπου οι ομιλητές εναλλάσσουν τουλάχιστον τρεις γλωσσικούς κώδικες: έναν ιταλικό (σχεδόν τοπικό), μία ρωμανική διάλεκτο (η οποία έχει σημαντικές ομοιότητες με άλλες διαλέκτους της περιοχής του Σαλέντου, όπως και αρκετά πρωτότυπα στοιχεία), μία ελληνική διάλεκτο, η οποία ομιλείται πάντα λιγότερο (της οποίας η προέλευση συζητήθηκε πολύ στο παρελθόν

εις βάρος των συγχρονικών σπουδών που θα έδιναν μεγαλύτερη αξία στα ζωτικά χαρακτηριστικά και ίσως θα είχαν βοηθήσει την διατήρηση).

Σχετικά με την σποραδική παρουσία της προφορικής νεοελληνικής γλώσσας (που από καιρό κυκλοφορεί και σε γραπτή μορφή), στην παραγωγή λόγιων ομιλητών, μπορεί να συζητηθεί ξεκινώντας από τα δεδομένα που παρουσίασαν ο [21].

Μεταξύ των χαρακτηριστικών αυτής της διαλέκτου, που κάποτε ονομαζόταν *greco otrantino* (ελληνικά του Ότραντου) ενώ σήμερα είναι γνωστή ως *griko*, έχουν μελετηθεί κυρίως τα λεξιλογικά χαρακτηριστικά (με εμβάθυνση από πλευράς πολλών λεξικών και δημοσιεύσεων του περασμένου αιώνα, βλέπε συνοπτικές έρευνες [4, 5, 6, 13]), έστω κι αν δεν απουσιάζουν μελέτες σχετικά με τις συντακτικές ιδιότητες της γλώσσας, για τις οποίες, κάποιες φορές, χρησιμοποιήθηκαν και πειραματικές μέθοδοι (βλ. [11], και [8, 9], για τα ελληνικά της Καλαβρίας, βλ. [22]).

Τα στοιχεία που έχουν μελετηθεί λιγότερο, εκτός όταν η ανάγκη οδηγεί στην υιοθέτηση μιας κοινής γραφής, είναι αναμφίβολα αυτά που σχετίζονται με τις φωνητικές ιδιότητες (όμως και σε αυτήν την περίπτωση δεν λείπουν οι εξαιρέσεις, βλ. [14, 15] και [10], για τα ελληνικά στην Καλαβρία, και άλλες αναφορές στη βιβλιογραφία), κυρίως από διαλεκτολογική και κοινωνικογλωσσική άποψη η οποία στοχεύει στην παρατήρηση της κοινωνικογεωγραφικής μεταβολής.

Τέλος έχουν, ιδιαίτερα, παραμεληθεί οι έρευνες σχετικά με τις προσωδιακές απόψεις αυτών των γλωσσικών ποικιλιών. Αν εξαιρεθούν οι σποραδικές αναφορές σχετικά με τον τονισμό των λέξεων (κυρίως του [16]) και ελάχιστες μελέτες σχετικά με τη συλλαβική δομή και το διπλασιασμό των συμφώνων (π.χ. [18, 19]), καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι, τα σημαντικά προσωδιακά φαινόμενα, όπως, ο ρυθμός και ο επιτονισμός παραμένουν ακόμη ευρέως άγνωστα.

Το θέμα γίνεται πολύ πιο ενδιαφέρον, αν θεωρηθεί ότι η παρατήρηση των δυναμικών σύγκλισης και απόκλισης μεταξύ των προσωδιακών συστημάτων των διαφόρων κωδικών, που εμπλέκονται σε αυτές τις κοινότητες, θα μπορούσαν να εμφανίσουν καινούργιες δυνατότητες σχετικά με το χρόνο και τους τρόπους με τους οποίους καθιερώθηκαν οι συνθήκες επαφής μεταξύ αυτών των ομιλιών κατά τη διάρκεια της ιστορίας.

2. Υλικά και μέθοδος

Στοιχεία τέτοιου είδους έχουν, όμως, την ανάγκη να συλλεχθούν, να ταξινομηθούν και να συγκριθούν κατά έναν τρόπο που επιζητά υψηλό επίπεδο επιτήδευσης που, όμως, δύσκολα μπορεί να επιτευχθεί, εφόσον σήμερα πολλοί από τους ομιλούντες, που θα μπορούσαν να προσφέρουν μια αυθόρμητη παραγωγή λόγου είναι τώρα πια, μεγάλης ηλικίας ενώ μεταξύ των νεότερων είναι, πλέον, κοινό ότι μπορούμε να έχουμε μόνο λύσεις αμβισβητούμενες και / ή αλληλότυπες.

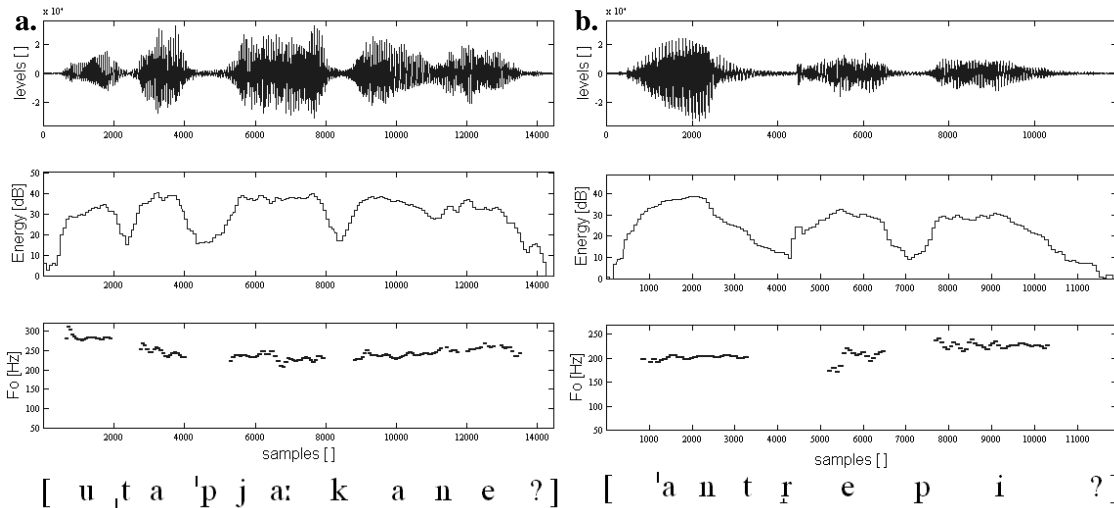
Παρόλο αυτά, ακολουθώντας μία αναλυτική πρόσβαση, που έχει ήδη πειραματιστεί σε άλλα θέματα, μπόρεσαν να γίνουν επιτονικές αναλύσεις πάνω σε πρωτότυπες καταγραφές και σε δημοσιευμένα στοιχεία του [23], οι οποίες έδωσαν σημαντικά αποτελέσματα: τα πιο χαρακτηριστικά σημεία της επιτονικής καμπύλης μοιάζουν να είναι κοινά τουλάχιστον για τις δύο διαλεκτικές ποικιλίες (*griko* και *salentino*).

Στο πλαίσιο αυτής της έρευνας, ακόμη σε στάδιο εξέλιξης, αναλύσαμε τα 50 μελωδικά σχήματα που συναντώνται στις πρώτες 22 παρεμβάσεις των 5 ομιλητών που συμμετείχαν στο διάλογο “*To vikènde*” (βλ. [23]: 24-29, που αφορά μια συνολική περιγραφή μερικών εξ αυτών, βλ. προσάρτημα).

3. Αποτελέσματα

Μερικά από τα προφίλ που βρίσκονται στο υλικό μας, έστω κι αν χαρακτηρίζονται από μια γνωστή εκφραστική εναλλαγή ύφους (το οποίο εξαρτάται από το είδος του κειμένου), είχαν ήδη επιλεχθεί για την εξέταση ορισμένων κανόνων επιτονισμού και προσωδίας που συναντήθηκαν σε ένα *corpus fisso* (πειραματικού τύπου, βλ. [17]).

Ορισμένα από αυτά (όπως εκείνα στην Εικ. 1) δείχνουν την τάση, παρατηρήσιμη τουλάχιστον στην ποικιλία της πόλης Calimera, η οποία παρουσιάζει και το μεγαλύτερο ενδιαφέρον στην περιοχή της Lecce, ως προς την αναπαραγωγή ενός ολικού προσωδιακού ερωτηματικού σχήματος (*y/n question*) το οποίο εμφανίζει μια τυπική ισοπέδωση σε σχέση με τη συλλαβή πυρήνα, κατεβαίνοντας από τιμές ποικιλοτρόπως υψηλότερες, αλλά και ανεβαίνοντας προοδευτικά περίπου κατά μισό τόνο στις επόμενες άτονες συλλαβές, δημιουργώντας έτσι ένα χαρακτηριστικό τονικό προφίλ *untuned*.

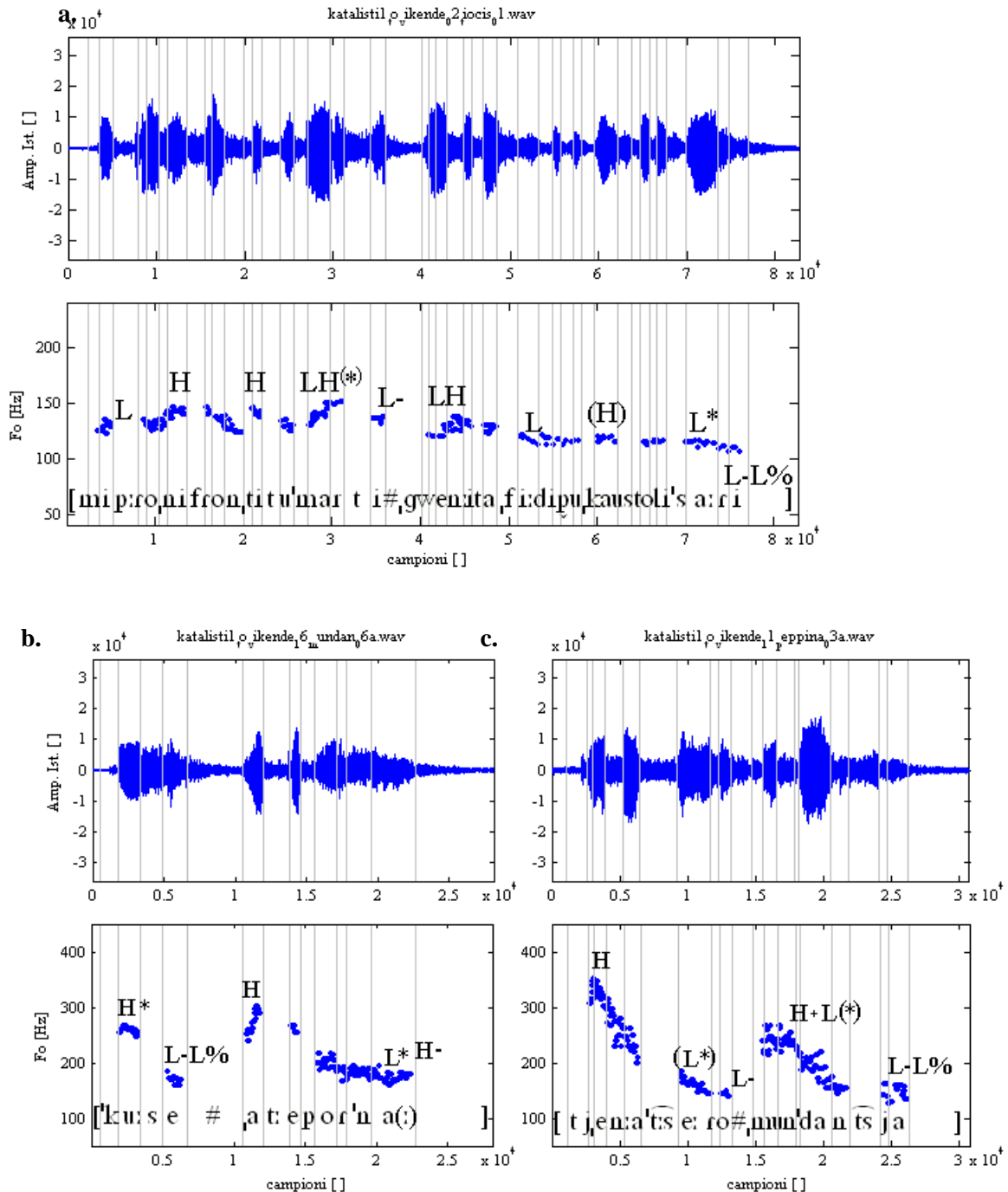

Εικόνα 1: *Waveform, loudness και pitch curves για δύο ερωτήσεις από δύο ομιλήτριες γυναίκες από την Calimera: a. MD59, u ta piàkane? “του το έφεραν;”, b. PA69, àntrepi?! “άνδρες;!” (προσαρμογή από [17]).*

Ένας κάποιος αριθμός προφίλ παρουσιάζει δυσκολία ταξινόμησης διότι υφίσταται εναλλαγές εμφατικού τύπου (ή πρόκειται για το αποτέλεσμα μιας υποκριτικής τέχνης). Ανάμεσα από αυτούς τους διαλόγους οι πιο διαδεδομένοι, εκτός από τους ερωτηματικούς, είναι στην ουσία οι δηλωτικοί (όπως εκείνος στο 02_01), οι αποσιωπητικοί (συνεχόμενοι, όπως στο 16_06a) ή οι κλητικοί (11_03a ή 19_06a, βλ. Εικόνα 2).

Εξαιρώντας τα σχήματα με αυτό το σκοπό, μια σημαντική ποσότητα των παρόντων προφίλ στο υλικό που παρουσιάζουμε εδώ, χαρακτηρίζεται από την ιδιαίτερη συχνότητα ενός εκθεσιακού ύφους κι όχι ουδέτερου, μονοτονικού στα προπυρηνικά τμήματα ορισμένων περιεχομένων και ιδιαίτερα φθίνοντας (ξεκινώντας από τη συλλαβή πυρήνα κι ως εκ τούτου χαμηλού στη επόμενη της επιτονικής συλλαβής) όταν πρόκειται για συμπερασματικό ύφος (στη διαβεβαίωση) ή αύξοντος στους υψηλά πυρηνικούς τόνους όταν πρόκειται για επίκληση.

Οι προσωδιακές αποστάσεις, που έχουν αξιολογηθεί μέχρι τώρα, μεταξύ αυτών των προφίλ και όσων αντιστοιχούν στο Salentino, υπογραμμίζουν τις συνθήκες πλήρους αναγνώρισης ανάμεσα στα δύο προσωδιακά συστήματα όσον αφορά τη δομή και την έκφραση (βλ. [17]). Αυτό γίνεται ακόμη πιο πραγματικό όταν τα χαρακτηριστικά προφίλ, που περιγράψαμε, χρησιμοποιηθούν για άλλες μορφές ελληνικών (βλ. [1, 2, 3, 7]).

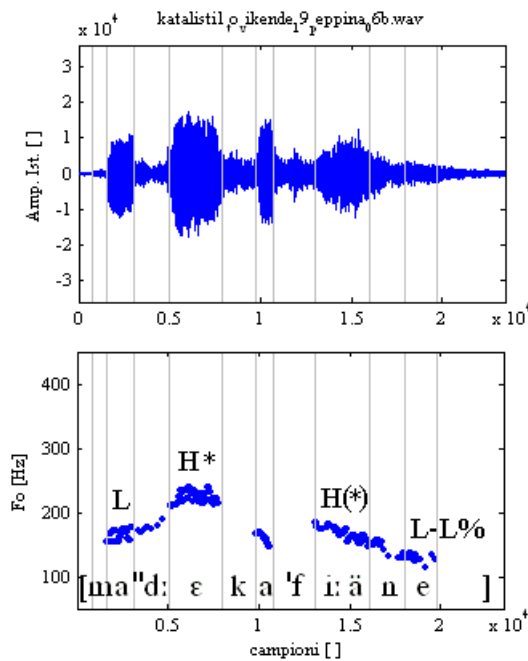
Εικόνα 2: Waveform, loudness και pitch curves για: a. 02_01, *Mi prroni fronti tu marti guenni t'afidi ru kau sto lisari*. “Με την πρώτη βροντή του Μάρτη βγαίνει το φίδι κάτω από την πέτρα”, b. 16_06a, (Kuse:) *atterornà*, “Άκουσε: σήμερα το πρωί”, c. 11_03a. (Ti ènna tzero,) *Mundantzia?* “Τι πρέπει να ξέρω, Μουντάντσια;”.

Σαν συμπέρασμα αυτών των σύντομων παρατηρήσεων, επιμένοντας στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του *code mixing* που βρίσκονται σε αυτό το υλικό, εμφανή κυρίως σε επίπεδο προσωδίας αλλά παρόντα και σε λεξικολογικό επίπεδο (λεξικό και φρασεολογία), έτσι όπως δείχνουν οι ακόλουθες παρατηρήσεις.

Στους διαλόγους που έχουν αναλυθεί, παρατηρούνται πολυάριθμα στοιχεία λεξιλογικής παράλλαξης μεταξύ γρίκου, σαλεντίνου και ιταλικών (*annamurà* ‘innamorato’ ‘ερωτευμένος’, *frastornà* ‘frastornata’ ‘ζαλισμένη, χαμένη’, *mpalà*(n) < *mpalata* ‘impalata, immobile, ferma’ ‘ακίνητη’, *mpoggetzi/empoggei* < *mpuggiare* ‘appoggiare, riposarsi’ ‘ακουμπάω, ξεκουράζομαι’, *penserria* ‘pensieri’ ‘σκέψεις’, *paradiso*

'paradiso' 'παράδεισος, *skiattetzi* < *schianti* 'crepi' 'πέθανε', *sordu* < *sordi* 'soldi' 'λεφτά', *vekkia* 'vecchia' 'γριά, χειμώνας', *vòti(se)* < '(ti) volti' 'απευθύνεσαι') και για πιο λειτουργικά στοιχεία (*doru* 'doro' 'μετά', *kùkkia* 'vicina a' 'κοντά', *kundu* 'come' 'σαν', *largo* 'lontano' 'μακριά', *ma* 'μά'...). Πολυάριθμα είναι τα σημασιολογικά και μεταφραστικά δάνεια και στον τομέα των δεικτών ομιλίας (*discourse and focus markers* – *certo* 'certo' 'βέβαια', *pròbbio* 'proprio' 'ακριβώς', *puru* 'pure' 'επίσης', (*o*) *justo* 'giusto' 'σωστά', *però* 'però' 'όμως'... Για παρόμοια τα αποτελέσματα βλέπε [22]).

Σε επίπεδο καθαρά προσωδιακό επαληθεύτηκε ότι, στα κοινά σχήματα γενικής οργάνωσης που αναλύθηκαν σύμφωνα με τα προσωδήματα που προτάθηκαν από τον [20], συνδέονται τα εξειδικευμένα προφίλ που αντιστοιχούν στα χαρακτηριστικά του Σαλέντου της ίδιας της βοριοκεντρικής περιοχής (Iccese) (βλ. [17, 18]). Λύσεις εντοπισμού και/ή τεμαχισμού είναι, συχνά, ίδιες με αυτές που βρίσκονται στη διάλεκτο του Σαλέντου ακριβώς όπως συμβαίνει και με ορισμένους ιδιοματικούς τύπους: *Ka stèun oli mia!* 'Che stanno tutti una!' (reg. It. "stare tutt'una" 'είναι κανείς σύμφωνος') 'είναι όλοι σύμφωνοι!' και με κάποιες υφολογικές εκφράσεις που αναφέρονται στα κοινά κοινωνικο-πολιτιστικά στοιχεία (*addho ka ssordu!* 'altro che soldi!' 'κάθε άλλο παρά λεφτά!', *ka fidete na stasi kammeni arte e Peppina?!* – Sal. *ca se fide sse stescia ssettata mo' la Peppina?!* 'Che riesce a stare seduta adesso la Peppina?!' 'Θα τα καταφέρετε να καθήσει τώρα η Peppina!;', (*Tuo en jalissio,*) *Ma de' kka fiane!* – Sal. (*quistu è' bberu,*) *ma no' cca (se nde) fuscira!* '(questo è vero,) ma non che fuggirono!' ("fuga d'amore") '(αυτό είναι αλήθεια,) μα όχι πως φύγανε (πως κλεφτήκανε)' (βλ. Εικόνα 3).

Εικόνα 3: Waveform, loudness και pitch curves για 19_06b, *Ma de' kka fiane*. "Μα όχι πως φύγανε".

4. Συμπεράσματα

Σε αυτή την εργασία, ακόμη σε εξέλιξη, αρχίσαμε την πειραματική αξιολόγηση ποσότητας και ποιότητας των πιθανών αναλογιών μεταξύ προσωδιακών σχημάτων των διαφόρων γλωσσικών κωδίκων που υπάρχουν στις γλωσσικές παραγωγές των ομιλητών του Ελληνικού Σαλέντου. Εκτός από τα ειδικά στοιχεία σύγκλισης και απόκλισης μεταξύ των χαρακτηριστικών λύσεων ορισμένων εξετασθέντων κωδίκων, βρίσκεται σε εξέλιξη μια ποσοτική αξιολόγηση πιο συστηματική και με κριτήρια απόστασης.

Η προσωδιακή απόσταση είναι ιδιαίτερα χαμηλή σε δηλωτικές εκφωνήσεις, αλλά παρουσιάζει ενδιαφέρον όσον αφορά τους βαθμούς σύγκλισης και στις ερωτηματικές εκφωνήσεις, καθώς παρατηρείται μια κοινή γραμμή με τις ρωμανικές διαλέκτους των γειτονικών περιοχών.

Οπότε και από αυτή την άποψη ισχύουν όσα είπε η Μ. Κατσογιάννου ([8]: 516, σχετικά με άλλες απόψεις γύρω από τα ελληνικά της Καλαβρίας): η διάλεκτος *griko* βρίσκεται πολύ πιο κοντά στη διάλεκτο του Σαλέντου (*salentino*), παρά στα νεοελληνικά, ακριβώς όπως η διάλεκτος του Σαλέντου είναι πιο κοντά στη διάλεκτο *griko*, παρά στην ιταλική γλώσσα.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- [1] Arvaniti A. & Ladd D. R. (1995). Tonal alignment and the representation of accentual targets, *Πρακτικά του "13th ICPhS"* (Stockholm, Σουηδία, 1995) 4: 220-223.
- [2] Botinis A. (1992). Accentual Distribution in Greek Discourse. *Travaux de l'Institut de Phonétique d'Aix* 14 : 13-52.
- [3] Botinis A. (1998). Intonation in Greek. In D. Hirst & A. Di Cristo (eds.) *Intonation Systems: a Survey of Twenty Languages*, 288-310. Cambridge: Cambridge Univ. Press.
- [4] Fanciullo F. (1994). Latino e greco nel Salento. In B. Vetere (ed.), *Storia di Lecce. Dai bizantini agli Aragonesi*: 421-486. Bari: Laterza.
- [5] Fanciullo F. (2001). On the origins of Modern Greek in Southern Italy. *Πρακτικά του 1ου Διεθνές Συνέδριου Νεοελληνικών Διαλέκτων και Γλωσσολογικής Θεωρίας* (Πάτρα, 2000), επιμ. Α. Ralli, B.D. Joseph & M. Janse, Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών, 67-78.
- [6] Fanciullo F. (2004). Incontri linguistici nel Medioevo mediterraneo. *Dialetti e non solo*, Alessandria: Dell'Orso, 57-74.
- [7] Fujisaki H., Ohno S. & Yagi T. (1997). Analysis and Modeling of Fundamental Frequency Contours of Greek Utterances. *Proceedings of EuroSpeech '97 (5th European Conference on Speech Comm. and Technology, Ρόδος, 1997)*, 465-468.
- [8] Κατσογιάννου Μ. (1997). Interventi simbiotici tra greco e romanzo nell'area linguistica calabrese. *Proceedings of the "2o Incontro Internazionale di Linguistica greca"* (Τρέντο, Ιταλία, 1995), Univ. di Trento: Dip. di Scienze Filologiche e Storiche, 514-528.
- [9] Κατσογιάννου Μ. (1997). Ελληνικά της Κάτω Ιταλίας: μορφολογία των ονομάτων και εξέλιξη του κλιτικού συστήματος. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 17ης Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του Α.Π.Θ.* Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, 328-341.
- [10] Κατσογιάννου Μ. (1999). Το ιδίωμα της Καλαβρίας. *Διαλεκτικοί θύλακοι της ελληνικής γλώσσας*, επιμ. Α.-Φ. Χριστίδης et al. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ & Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 39-46.
- [11] Longobardi G. (in print). Greek, Italian and their Dialects: a Quantitative Taxonomy. *Πρακτικά του 3ου Διεθνές Συνέδριου Νεοελληνικών Διαλέκτων και Γλωσσολογικής Θεωρίας* (Λευκωσία, Κύπρος, 2007).
- [12] Morosi G. (1970). *Studi sui dialetti greci della Terra d'Otranto*, Lecce: Tip. Ed. Salentina.
- [13] Parlangei P. (2007). Note per la storia del griko. *Studi Linguistici Salentini* 31: 5-89.
- [14] Προφίλη Ό. (1986). Description du système phonétique et phonologique du parler grico de Corigliano d'Otranto. *Studi Linguistici Salentini* 14.
- [15] Προφίλη Ό. (1999). Η Ελληνική στη Νότια Ιταλία. *Διαλεκτικοί θύλακοι της Ελληνικής Γλώσσας*, επιμ. Α.-Φ. Χριστίδης et al., Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 31-38.
- [16] Rohlf G. (1972). Persistenza della grecità nell'Italia meridionale. *Studi e Ricerche su Lingua e Dialetti d'Italia*. Firenze: Sansoni, 231-245.
- [17] Romano A. (2000). Convergence and divergence of prosodic subsystems of the dialects spoken in the Salento (Italy) - a linguistic and instrumental approach. *Proceedings of the "1st ICLaVE"* (Barcelona, Ισπανία, 2000), 168-178.
- [18] Romano A. (2004). Uno spoglio fonetico della base di dati-audio « The Græcanic Lexicon » dell'Università di Patraso. In A. De Dominicis, L. Mori & M. Stefani (eds.) *Proceedings of the "XIV Giornate del G.F.S."* (Viterbo, Italy 2003), Roma: Esagrafica, 81-86.
- [19] Romano A. (in print). Acoustic data about the Griko vowel system, *Πρακτικά του 3ου Διεθνές Συνέδριου Νεοελληνικών Διαλέκτων και Γλωσσολογικής Θεωρίας* (Λευκωσία, Κύπρος, 2007).
- [20] Romano A. (2008). *Inventari sonori delle lingue: elementi descrittivi di sistemi e processi di variazione segmentali e sovrasegmentali*, Alessandria: Dell'Orso.
- [21] Romano A. & Marra P. (2008). *Il griko nel terzo millennio: « speculazioni » su una lingua in agonia*, Parabita (Lecce): Il laboratorio.

- [22] Sobrero A. & Miglietta A. (2007). Spie morfologiche della resistenza del grico nel Salento, *Rivista Italiana di Dialettologia*, XXXI: 19-28.
[23] Tommasi S. (1996). *Katalisti o kosmo. Materiali per un seminario sul griko, Ghetonìa-Calimera*, Galatina: Ed. Salentina.

Προσάρτημα

Ενότιες διαλόγων από "To vikènde" (βλέπε [23]): κείμενο σε σημειώσεις Γκρίκο και Ιταλικά

- 01_01a Deste tue,
Guarda queste!
- 01_01b ti steu kkaledde!
Che sono carine!
- 01_01c Kaisato na termànete sto kamatzulài?
Vi siete sedute a scaldarvi al solicello?
- 01_01d Guikato ston ijo **kundu** e stavvrikule!
Siete uscite al sole come le lucertole!
- 02_01 Mi ppronì frontì tu marti guenni t'afidi pu kau sto lisari.
Al primo tuono di marzo esce la serpe da sotto la pietra.
- 03_02a Achà, echi **puru** o tio Ciseppo ettù!
Ahà, c'è pure lo zio Ciseppo qui!
- 03_02b Makarriòttu:
Beato lui:
- 03_02c fènete ka e chroni tunù 'e ttu diaennu' mmakà pu panu.
sembra che gli anni di lui non gli passino affatto di sopra.
- 04_01a Dela, Peppina.
Vieni, Peppina.
- 04_01b Sìmmèri ettumpì e' ssa **pparadiso**. Stèome alion òrrie sto termuddhi.
Oggi qui è un paradiso. Stiamo un po' belle al calduccio.
- 05_01a O **justo**,
Il giusto,
- 05_01b **dopu** i tzichra, es frontè ce ta nnerà pu e' janomena ittes addomè,
dopo il freddo, i tuoni e le acque che sono maturate le scorse settimane,
- 05_01c t'ùsele **pròbbio** lion ijo na stannòsome.
ci voleva proprio un po' di sole per farci asciugare.
- 06_01 Valosti na mas kordosi nerò, e **vekkia**, fetò.
Si è messa a riempirci d'acqua, la vecchia, quest'anno.
- 07_02a Prai kascio, Peppina: mi mmini **mpalàin** ecirtèa.
Vieni a sederti, Peppina: non stare impalata di là.
- 07_02b Pu ènna pai panta pratonta?
Dov'è che vai sempre girando?
- 07_02c Pame na su **mpoggetzi** lion o poda.
Andiamo che ti "appoggi" un po' i piedi.
- 08_02a Ka fidete na stasi kammèni arte e Peppina?
Che riesce a stare seduta adesso la Peppina?
(cp. Sal. ca se fide cu sse stescia ssettata mo' la Peppina?)
- 08_02b Pu na **skiattetzi**!
Che schiatti!
- 08_02c Manechò o tànato teleste ka in **empoggei**, cini.
Solo la morte può farla "appoggiare", quella.
- 09_02 Eh, Ninamu, ka panta **vòtise** àscima os kristianò!
Eh, Nina mia, ca sempre ti giri (rivolgi) male ai "cristiani"!
- 10_03 Mìnone, Peppina, arte ka s'ida: ènna se rotiso tz'ena pprama. Esù **certo** ka tzeri.
Aspetta, Peppina, adesso che ti ho vista: ho da chiederti di una cosa. Tu certo la sai.
- 11_03a Tì ènna tzero, Mundanzia?
Che ho da sapere, Mundanzia?
- 11_03b Pemmu, ettù steo.
Dimmi, qua sto.

- 12_04 Deje, dela ttusumuddhia. 'E ttelo na mas kusi tispo.
No, vieni qua vicino. Non voglio che senta nessuno.
- 13_04 Vuvvù! E' pprama krifò?
Vuvvù! È cosa segreta?
- 14_05a Deje. 'E ttelo na mas echu' tti pi.
No. Non voglio che ci abbiano da dirla.
- 14_05b Pa' ce pistèune ka **piànnome** a **penserria** os addhò.
Vanno e credono che prendiamo i pensieri degli altri.
- 15_03 Mme! Ce 'e ssòzzome pi cippu tèlome arte?
Beh! E non possiamo dire quello che vogliamo adesso?
- 16_06a Kuse: attepornà,
Ascolta: stamattina,
- 16_06b ida i kkiatera i Mmakolata mo cciùritti.
vidi la figlia della Mmacolata con suo padre.
- 16_06c Pos ene?
Com'è?
- 16_06d Ìtzera ca iche fionta.
Sapevo che era "scappata".
- 16_06e Poan ione? Mino. I pprassei pu ddiake, mu fènete.
Quando fu? Aspetta. Il venerdì che passò, mi pare.
- 17_05a Fionta?
"Scappata"?
- 17_05b Deje, ti lei?!
No, che dici?!
- 17_05c Vriskese **frastornài**.
Ti trovi frastornata.
- 17_05d Ka stèun oli mia!
Che stanno tutti una!
- 18_07a1 Umme, evo t'ùkusa. M'o t'ùpe mia kristiani ka stei poddhì **kùkkia**.
Sì, io l'ho sentito. Me l'ha detto una cristiana che sta molto vicina.
- 18_07a2 **Pròbbio** in addomà pu ddiake.
Proprio la settimana che passò.
- 18_07b M'ùpane ka tàrasse sto **largo**, 'en etzero pu, mon **annamurào**.
Mi hanno detto che parti al largo, non so dove, con l'innamorato.
- 19_06a Tuo en jalìssio, Mundantzia.
Questo è vero, Mundantzia.
- 19_06b **Ma** de' kka fiane.
Ma non che fuggirono.
- 19_06c Pirtane na kamu' to **vikende**.
Sono andati a fare il week-end.
- 20_08 Pose, pose? **Vikende**? Ti praman e' ttuo mapale?
Come, come? Week-end? Che cosa è questa di nuovo?
- ...
- 38_11a An enghia tuo, Peppina...
Se è questo, Peppina...
- 38_11b **Certo**, emì **sordu** 'en ìchamo, ka toa pina iche.
Certo, noi soldi non avevamo, che allora fame c'era
- 38_11c Ce e mane, **addho ka ssordu**: mas kratènnane toso ta mmaddia panu.
E le madri, altro che soldi: ci tenevano tanto d'occhi sopra.
- 38_11d **Però**, a ttelùsamo... An e pròbbio telùsamo...
Però se volevamo... se proprio volevamo...
- 38_11e Pos èna su po? A ttelùsamo, **puru** emì o kànnamo, to **vikende**.
Che ti devo dire? Se volevamo, pure noi lo facevamo, il week-end.